

konkrét traumatikus esetek mögött húzódozó összefüggéseket, hanem ezáltal közvetetten és közvetlenül is rávilágítanak a feldolgozást, gyógyulást elősegítő folyamat mechanizmusainak olyan ellehetlenítő lépéseire, gesztusaira, törekvéseire, mint amilyen a történelem klisékbe sűrítése, a múlt leegyszerűsítése, eufemizálása vagy reménytelen elkönyvelése. A felmerülő akadályokkal meg kell küzdeniük a kötet szerzőinek is mint gondolkodóknak. Ugyanígy mindazoknak, akik a művészet oldalán foglalnak helyet, és amint a következő nagyobb egység címe is mutatja, *A megtört identitás kifejezésformái* után kutatnak. Bármely próbálkozásnak számot kell vetnie a traumatapasztalatok „szerkezetével”, a téma művészi feldolgozása etikai vonatkozásának súlyával, a művészi „nyelvben” rejlő korlátokkal és lehetőségekkel egyaránt. Az, hogy a palettán erőteljesen dominálnak a múlt traumatikus eseményei, főként a 20. század holokausztjának traumája, arra utal, a holokauszt nem csupán a kritika, a művészet, a filozófia számára téma, hanem a hétköznapi embertől, a bármilyen mértékben és oldalról érintett közösségtől, nemzettől kérdez, s üzeni, hogy a múlt felkiáltójelként áll előttünk, egyszerre múlt, jelen és

jövő, egyszerre a múlt embereié és a miénk, akik felelősséggel tartozunk – bármit is jelentsen ez.

Az utolsó nagyobb egység a immár konkrétan is erre a felelősségre, illetve az érintettek (akár egyéni, akár közösségi tehertelekről legyen szó) továbblépési lehetőségére kérdez rá (akkor is, ha ez olykor inkább jelent visszalépést vagy egy interszubjektív, interobjektív kommunikációt egyén és egyén, jelen, múlt és jövő, egyén és közösség között). A kötet végére körvonalazódik a nyelvben, kommunikációban rejlő potenciál, amely által a beszéd vagy akár egy szöveg, egy kritika, egy tanulmány, de akár egy színházi, filmes színrevitel, vagy bármilyen más művészeti alkotás cselekvéserejűvé válik. Óvatosnak kell lennünk azonban, hiszen amint a kétélű kard, a pozitív változás, a közösségi feldolgozás és szabadulás lehetőségét is hordozza, de a hatalommal való manipulatív visszaélés lehetősége is benne rejlik. Akár a kapitalizmus, a büntetőjog, az állam ténykijelentő hatalmi pozíciójáról vagy bármilyen más, mesianisztikus egyenlőséget hirdető ideológiáról legyen szó, a szó az általánosítás, az elméletiesítés érzéketlen csapdájába eshet és ennél fogva kegyetlenné válhat.

Oláh Hajnalka-Renáta

Mikro- és makrovilágok interdiszciplináris megközelítésben

Mikro- és makrovilágok. Interdiszciplináris párbeszéd 6. Szerk. Borbély Sándor – Bilibók Renáta. Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság, Kvár 2018. 110 old.

Különböző jelenségek értelmezése során szükséges mind a kisebb, mind pedig a nagyobb részegységeknek a figyelembevétel. A kisebb egységek rendszerint az építőelemek szintjén azonosíthatók be, a nagyobbak pedig az összetettebb rendszerek működését mutatják meg. A Bolyai Társaság és a BBTE által közösen szervezett 6. interdiszciplináris konferencia összefoglaló kötetének a címe – *Mikro- és makrovilágok. Interdiszciplináris párbeszéd* – véleményem szerint, egy olyan értelmezési megközelítést

feltételez, amely önálló rendszerek szintjén éppúgy működésbe hozható, mint a különböző rendszerek közötti kölcsönhatások megfigyelésénél. A mikro- és makrovilágok/rendszerek párhuzamainak interdiszciplináris horizontban való megközelítése az általános rendszerelméleti értelmezések lehetőségeit helyezheti előtérbe, ezeknek pedig ugyancsak jellegzetes vonása az interdiszciplinaritás.

A jelen tanulmánykötet a humán tudományok területén fedeztetni fel az olvasóval a különböző

szakterületekben az eltérő léptékű világok, jelenségek vizsgálatát, egyedi példákon keresztül mutatva be ezeknek a mikro- és makrovilágoknak értelmezési lehetőségeit. Nem egy általános tanulmánygyűjteményt tart kezében az olvasó, hanem egy olvasmányos válogatást az interdiszciplináris konferencia előadásainak átdolgozott változataiból. A kötet vonzerejét a tanulmányok változatos tudományterületei adják, amelyek emellett még számos különlegességet is bemutatnak, mint például az európai regionális földrajzi mikroszintek beazonosítási modellje, a katonatörténetek strukturális elemzése, egy interdiszciplináris prédikáció összetettsége, és még sorolhatnánk.

Az kötet szövegeiben benne maradó közvetlen megszólítások híven visszaadják a konferencia előadásjellegét. Ugyanakkor a kötet, akárcsak a konferencia, a résztvevőkön túl egy szélesebb közönséget szólít meg. A tanulmányokban fogalom meghatározásokat, értelmezési kapaszkodókat találunk, amikből kitűnik, hogy a szövegek nem csak kutatóknak íródtak. Ugyanakkor a témák eredetisége és a kutatási módszerek változatossága kutatók, szakmabeliek számára is érdekessé teszi az itt közölt írásokat.

Nagyon tanulságos tudománytörténeti szempontból a kötet indító cikke, amely szociológiai viszonylatban tárja elénk a mikro- és makroonatkozások értelmezési lehetőségeit. Az amerikai szociológia keletkezésének körülményeivel kapcsolatban nyertünk betekintést makrostruktúrák vizsgálatába. Megfigyelhetjük, hogy a szociológia megszületését követő száz év során a legjelentősebb szerzők hogyan viszonyulnak a makroelemzési szintek alkalmazásához. A későbbiekben Európában intézményesülő szociológia megmutatja, hogy a makroszintű kutatások mellett nagy jelentőséggel bírnak a mikroszintű elemzések is. Az olvasmányos és tudományos igényű előadás szövege leköti az érdeklődő figyelmét, a tudománytörténet kronológiai rendje mentén haladva könnyen átlátható logikai érveléssel vázolja fel a szociológiai elemzés mikro-, makro- és mezoszintjeit, amelyek mind a tudományos kutatás, mind pedig annak felhasználása szempontjából egyaránt fontosak.

A regionális földrajz módszertanában nélkülözhetetlenek nagy és kis elemzési egységek, a

makro- és a mikroléptékű behatárolások. Erre reflektál a kötet következő tanulmánya, amely Joel Kotkin elmélete alapján értelmezi az új világrend kialakulását, körvonalazza a többsebességű Európa valóságát. Ezen elmélet szerint az adott országhoz való tartozásnál erősebb az úgynevezett törzsi identitás, amelynek fogalmát Kotkin arab szerzők munkáiból inspirálódva dolgozta ki. Európában több kotkini törzscsoport is beazonosítható: az Új Hanza, Határterületek, Olajbogyó (Oliva) Köztársaságok, Városállamok és az Európai Uniót kívül még ide lehet sorolni az Orosz Birodalom és részben az Új Ottománok törzsét is. A kotkini elmélet révén számos törzsvonal értelmezhető, amelyek sokszempontú előrejelzés lehetőségeit mutatják meg. A tanulmányból megtudjuk, hogy a globalizáció hatása miként érvényesül a mikroszintű kapcsolatoktól indulva egy következő, komplexebb szint irányába. Továbbá, nyomon követhetjük a mikroszintű hatások regionális összetételben előidézett változásait.

Akár követendő példát is szolgáltat a következő írás, amely szintén a társadalomtudományokhoz kapcsolódik, a vizuális reprezentációhoz kötődve közelíti meg a mikro- és makrovilágok értelmezését. Miként terjedhet ki a falfestés a laikusok egyéni munkájának szintjétől a közös művészi alkotásig? A szerző szerint már a mikroszinttől kiindulva megvalósíthatja egy sokoldalú párbeszéd lehetőségét, amely révén a közösség/közösség számára értéké válnak a felfestett üzenetek. Az elemzés felhívja a figyelmet arra is, hogy politikai üzenetek mellett egy másik nagyon fontos jellegzetességgel rendelkezik a falfestés, ami a közösségépítő hatásokat illeti. Ezt a pozitív hatást támasztja alá a Funarte mozgalom példája.

A mikro- és makrovilágok vizsgálata nagyon izgalmas kutatási területet biztosít a történetek szintjén. Erre példa a kötetben szereplő katonatörténetek narratív struktúráit bemutató tanulmány. Az én-elbeszélések vizsgálatánál Claude Lévi-Strauss strukturalista elemzési modellje érvényesül. A visszaemlékezésekben a múlt történéseit mitikus jellegükben ismerhetjük meg. A tanulmányban szereplő történetek etnikai és moralizáló dimenziói egyaránt fontosak. Az olvasó az elemzésből számos tanulságos megállapítást ismerhet

meg, mint például a társadalmi kapcsolatok etnikai viszonyainak vizsgálata a történetek struktúrájában. A strukturális rend a különböző események elbeszéléseinek kapcsolataiban, valamint a történetek szinkron és diakron módon való olvashatóságában érvényesül.

Az interdiszciplináris kutatás egyszerű példáját nyújtja a kötet azon előadása, amely egy interdiszciplináris prédikáció kereszttül fedeztet fel a mikro- és makrovilágok szintjén felismerhető értelmezési lehetőségeket. A bevezető adalékok visszavezetik az olvasót abba a korba, amikor a prédikáció íródott. A továbbiakban az olvasó már egy időutazás horizontjában értelmezi Benkő József kiemelkedő tudományos munkásságát, majd ezt követően a prédikáció interdiszciplináris komplexitását, amelynek a bemutatása beszédes példákön keresztül történik. Történelmi, nyelvészeti, botanikai és teológiai ismeretek harmonikus összefonódása figyelhető meg a prédikáció mikro- és makrovilágait átszövő interdiszciplinaritásában.

Az irodalom világába elkalauzoló előadás a mikro- és makrovilágok működését Szentkuthy Miklós prózájának a kis és nagy részegységeinek változatos olvasási és értelmezési módzataiban tárja fel. A naplók, a monumentális könyvtár és a széljegyzetek révén megjelenő sajátos világ egy meglepetésekkel teli világot jelent, a mindennapi élet részleteivel, készülő művek terveivel makro- és makrovilágokon belüli reflexiókkal.

Az interdiszciplináris konferencián elhangzott jogi előadás példákban gazdag, azonban mégis tömören

tárja elénk mondanivalóját a művészeti intézmények vezetése és a politikai beavatkozás valóságáról. A szerző úgy véli, hogy a beavatkozás mechanizmusait jogi kiskapuk teszik lehetővé. A tanulmány egy lehetséges magyarázatot is megfogalmaz a rendszerhiba marandóságára, amely ezekért a jogi kiskapukért felelős.

A kötetben megjelenő válogatás kiváló példát szolgáltat az mikro- és makrovilágok felfedezésének szerepére a jelenségek többszemontú vizsgálatában, amely révén lehetővé válik egy valóságghú, holisztikus igényű értelmezés megvalósulása. A lejegyzett előadások változatos képet nyújtanak a mikro- és makrovilágok különböző tudományágakban történő értelmezéséről. Az interdiszciplináris intenciók révén feltárulnak a történelem, irodalom, szociológia, művészet és jogtudományok eszköztárai, azok kölcsönhatásai, termékeny hasznosíthatósága a jelenségek mikro- és makro szintű megközelítésében és értelmezésében. A konferencia résztvevői abban a kedvező helyzetben voltak, hogy közvetlen tapasztalalmegosztásokban részesülhettek, aktív párbeszédnek lehettek a résztvevői. A kötet olvasói, még ha nem is vettek részt hasonló jellegű véleménycserén, a konferencia kötetben közzétett szövegeinek köszönhetően, a tanulmányok közötti párhuzamok felismerése révén, betekintve a mikro- és makrovilágok többszintű megközelítéseibe nagyon értékes interdiszciplináris tapasztalattal gazdagodhatnak.

Péter János

Az értelmes élet alappillérei

Többlet. Különkiadvány. Logoterápia és egzisztenciaanalízis. Szerk. Sárkány Péter, Vik János. Logoterápia és Egzisztenciaanalízis Nemzetközi Tudományos Egyesület, Logoterápia Alapítvány, Kvár – Bp. 2018. 213 old.

Az Erdélyi Magyar Filozófiai Társaság, a kolozsvári székhelyű Logoterápia és Egzisztenciaanalízis Nemzetközi Tudományos Egyesület és a Budapesten létrehozott Logoterápia Alapítvány közös évkönyvének tekinthető a Sárkány Péter és Vik János által szerkesztett lapszám. *A Logoterápia és egzisztenciaanalízis*

4. alkalommal jelent meg 2018-ban a *Többlet* X. évfolyamának különkiadványaként. A szövegeket a már megszokott rovatokba sorolták, rövid angol nyelvű kivonatok követik a magyar és német nyelvű írásokat.

A *Tanulmányok és előadások* rovatban Schaffhauser Franz elsőként Pető András szellemi